

ARTICULUS II. — DE ACTIBUS EXTRAJUDICIALIBUS, ET IN SPECIE DE SENTENTIIS EX INFORMATA CONSCIENTIA.

689. — Actus extrajudiciales qui cum sententiis judiciariis aliquam similitudinem habent, licet non iisdem regulis subjiciantur, sunt: 1° actus administrationis episcopalis qui gravamen inferunt, revocationes nempe facultatum et ministeriorum, et præsertim sententiæ quas Episcopi ferunt *ex informata conscientia*; 2° sententia ab arbitrariis pronuntiata; 3° transactiones.

Quod ad actus episcopales attinet, de tribus potissimum agemus, scilicet: de interdieto a susceptione sacrorum ordinum, de suspensione ab exercitio ordinum susceptorum et officiorum, et de revocatione ab officio, vel ad alterum officium translatione. A duobus prioribus exordimur.

* 690. — 1° *Utrum Episcopus possit interdicare extrajudicialiter ne quis ordines suscipiat, aut ne ordines susceptos, et officium, exerceat?*

Episcopus utrumque prohibere potest extrajudicialiter.

Prob. 1° *Ex concilio Tridentino*, quod sess. XIV, cap. I, de *Reform.*; sic statuit: « Ei cui assensus ad Ordines a suo præ-
« lato ex quacumque causa, quomodolibet, etiam extrajudicia-
« liter, etiam ob occultum crimen, fuerit interdictus; aut qui
« a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis
« fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem
« concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores
« ordines, gradus, dignitates, sive honores, restitutio suffra-
« getur. »

Vi hujus decreti Episcopus jure potest alicui extrajudicialiter, seu, ut aiunt, *ex informata conscientia*, interdicare exercitio ordinis et officii, non secus ac susceptione ordinis superioris, modo verba *quomodolibet etiam extrajudicialiter*, æque referantur ad utramque partem textus; atqui hunc esse sensum

decreti probat, tum series proœmii et capitis, tum contextus verborum, tum interpretatio fere communis DD. 1° Proœmium capitis in quo concilium declarat suam mentem esse disciplinam instituendi qua Episcopus valeat exsequi liberius suum officium, impediendo quominus clerici, præsertim ad curam animarum constituti, vitam inhonestam ducant, et in hujus officii executione ullo prætextu retardetur: porro, si facultas quam ad illum finem, in capite immediate secuturo, Episcopis largitur procedendi extrajudicialiter, referretur solummodo ad ordinum susceptionem, non ad illorum exercitium, suum scopum concilium non attingeret; ergo clausula *extrajudicialiter* ad utramque partem refertur. 2° Contextus capitis, de quo sapienter annotat Fagnan: « verbo *quomodolibet*, » etc., repetita censi debent in secunda parte, tum quia concilium sub unica oratione ac verborum structura complectitur interdictionem a suscipiendis ordinibus et dejectionem a susceptis: ... tum quia alioquin concilium in secunda parte nullam potestatem Episcopis attribuisset; nemini enim dubium esse poterat quin ob crimen manifestum, et judicialiter probatum, liceret Episcopis suspendere sacerdotes. » (In cap. *Ad aures*, n° 7, DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM.) 3° Interpretatio communis doctorum, et præsertim Sacræ Congregationis quæ multoties responsa dedit in eo sensu¹.

Prob. 2° *Ex constitutione Auctorem fidei*, qua Sancta Sedes proscripsit duas propositiones synodi Pistoriensis, scilicet 49^{am} et 50^{am} asserentes Episcopo fas non esse uti potestate infligendi suspensionem *ex informata conscientia*; suspensiones eo modo illatas esse nullas et invalidas. Has utique duas propositiones declaravit *falsas, perniciosas, læsivas jurisdictionis prælatorum*.

691. — Facultas Episcopis attributa ad duos tantum casus extenditur, interdictionem suscipiendi ordines, et suspensio-

¹ Benedictus XIV, de *Synodo*, lib. XII, cap. VIII, n° 3. — Giraldu, *Expositio juris Pontificii*, part. II, sect. XLIII.

nem temporariam ab ordinibus susceptis, gradibus, officiis et dignitatibus. Decretum concilii ad alios casus non debet extendi, cum sit derogativum juri communi.

I. Episcopus igitur potest ob causam gravem, etiam non criminalem, arcere a sacris ordinibus, quos ex informata conscientia judicat non necessarios, nec utiles suæ Ecclesiæ multo magis quos ob crimen occultum indignos novit statu clericali.

Non quidem fas est Episcopo denegare ordines, absque fundata ratione, laicis qui signa præferunt aptitudinis ad statum clericalem, et multo minus clericis qui, jam initiati prima tonsura, habent beneficium quod requirit ordines majores, vel qui sacro subdiaconatus ordine alligati sunt; qui enim in alterutro casu sunt constituti, habent quoddam jus in foro externo ascendendi ad altiorem ordinem, quo non privarentur sine gravi detrimento. Verumtamen concilium voluit dimittere prudenti arbitrio, conscientiæ nimirum Episcopi, ut illos etiam arceat extrajudicialiter a sacro sacerdotio, quos novit non convenire, data cæteroquin iisdem libertate recursus ad superiorem¹.

II. Quoad suspensionem ab ordinibus susceptis, et officiis, duo sunt notanda: 1° suspensio afficit ordinem, gradum, vel

¹ Fagnan, loco citato, n° 22. — Quoties Episcopo recusante quemcumque ordinare, recursus habetur ad Sedem apostolicam, S. Pontifex Metropolitano, aut viciniore Ordinario, committit, ut ab eodem Episcopo prius requiratur causam recusatationis, quo legitimam non allegante, datur facultas recusata ordines suscipiendi. Quo autem temperamento utatur erga Episcopum, ut removeantur in praxi difficultates, concludi potest ex decisione data, anno 1848, pro clerico diocesis Neapolitanæ. Cum Archiepiscopus recusaret ordines conferre, et etiam litteras excommunicationis, Raphael Caldosa, clerico acolyto suæ diocesis, nec daret rationes quæ S. Congregationis viderentur sufficientes, S. Congregatio concessit litteras excommunicationis a clero et diocesi Neapolis, et aggregationis clero Abbatæ *Nullius in Verba* Cavensis, verum adjecta conditione ut postquam Caldosa fuerit promotus, ordines non exerceat in diocesi Neapolitana, absque consensu Archiepiscopi, etiamsi capellaniam vel beneficium in eadem possideret. Decisionem approbavit S. Pontifex. *V. Thesaurum Resolutionum S. Congr.*, tom. cviii. Supplementum: *Causæ per summaria precum*, 15 julii, 1848. — Bened. XIV, *de Synodo*, lib. XII, cap. viii.

dignitatem. Utrum Episcopus suspendere etiam possit simili modo a beneficio, dubitatur. (Ferraris, v° *Suspensio*, art. 1, n°s 14-25.) Dicendum videtur id non posse, quia concilium nihil statuit de beneficio, et suspensio ab officio non inducit necessario per se suspensionem a beneficio. In his autem quæ derogant juri communi, et gravia consecraria habent, lex stricta interpretatione sumenda est... Observandum tamen quod, parochus a suo officio suspenso, Episcopus poterit applicare ex fructibus beneficii parochialis, partem necessariam honestæ sustentationi presbyteri cui demandat regimen provisorium parochiæ; id autem æquivalet partiali suspensioni a beneficio.

2° Suspensio lata *ex informata conscientia* non est perpetua, sed vel ad tempus determinatum, vel quousque reus sufficientia dederit signa emendationis, vel ad beneplacitum superioris. Prob. 1° *Ex communissima doctorum interpretatione*, qui nostris præsertim temporibus, ita intelligunt decretum Tridentinum, et testantur non aliter in praxim adduci. 2° *Ex tenore decreti*, quod de suspensione statuit: porro suspensio, etiam quando in pœnam imponitur, ut in casu, censetur correctiva simul et medicinalis, in tempus, non in perpetuum, inflictæ, alioquin esset potius privatio officii quam mera suspensio; qui enim in perpetuum suspenditur ab officio, ab eodem officio reapse privatur. Æquitas suadet ut pœna tam gravis, qualis foret suspensio absolute inflictæ in perpetuum, nemini inferatur absque formis consuetis iudicii, saltem summarii. 3° *Ex interpretatione practica S. Congregationis concilii*. Secretarius S. Congregationis, cum in suo discursu super causa Lucionensi, an. 1848, memorasset decretum concilii fuisse olim interpretatum de suspensionibus etiam perpetuis, addidit: « Recentiori autem ævo, ab illa sententia recedere consuevit « S. Congregatio, aliamque constanter secuta est, qua id velle « videtur ut hujusmodi sententiæ præsertim perpetuæ seu in- « definitæ, quæ idem valent ac perpetuæ et sunt meræ priva- « tiones, haud unquam sint ferendæ, nisi præmissis monitioni-

« bus, aliisque solemnitatibus ad præscriptum concilii Tridentini, sess. XXI, cap. VI, latas fuisse reperit¹. » Eodem sensu usos fuisse apud nos Episcopos potestate procedendi extrajudicialiter, manifeste supponit declaratio Ludovici XIV, an. 1698, qua cæterum nimis restringebatur jus Episcoporum².

Nota. Potestas quam ex decreto conc. Trid. Episcopis asseruimus, competit etiam Prælati regularibus, jurisdictione quasi-episcopali munitis, ut pluries declaravit S. Congregatio. (Giraldi, *Expositio juris Pontificii*, part. II, sect. 45.) Probabile est eandem potestatem tribui capitulo sede vacante, ac proinde vicariis capitularibus qui noscuntur habere jurisdictionem episcopalem, præter casus jure, sen Ecclesiarum consuetudine exceptos (nº 206). Quoad vicarios Episcopales, non videntur comprehendi in Decreto Tridentino; quamobrem, abstinere debent a ferendis istius modi suspensionibus, nisi specialem delegationem habuerint ab Episcopo.

692. — IIº *Quid præcavere debeat Episcopus, quando utitur potestate alicui interdicens, extrajudicialiter, accessu ad ordinem superiorem, vel ordinis suscepti, aut officii ecclesiastici exercitio?*

I. Episcopus non debet sententias ferre *ex informata conscientia* nisi quando hunc modum extrajudicialem necessarium existimat; nec, regulariter loquendo, nisi quando delictum est occultum.

1º Modus ille procedendi concessus est ad providendum necessitatibus Ecclesiarum, nec expedit ut adhibeatur præter casus necessitatis, alioquin exosa redderetur auctoritas præsulum, et periculum incurrerent condemnandi innocentes, aut nocentes plus æquo puniendi.

2º S. Congregatio cujus auctoritate potissimum innititur in interpretatione concilii Tridentini, supponit, variis decisioni-

¹ *Thes. Resol. S. Cong.*, tom. CVIII, pag. 165.

² *Mémoires du clergé*, tom. VII, pag. 142.

bus quæ apud canonistas leguntur, delictum esse publicum, et nullibi innuit has sententias ferri etiam ob delictum occultum. Benedictus XIV in Const. *Ad militantis*, percurrit casus multiplices in quibus non datur appellatio, et ubi venit inter alia ad sententias de quibus agimus, sic habet: « 25º Item a denegatione sacrorum ordinum, prout etiam adversus suspensionem ab ordinibus susceptis, *ob crimen occultum, sive ex informata conscientia*, juxta dispositionem S. Concilii, sess. XIV, cap. I. »

3º Tandem, præcipua ratio cur concilium induxit modum a jure communi exorbitantem, est necessitas avertendi scandalum et dandi medium sufficiens amovendi a sacris functionibus clericum indignum, quando nimium difficilis foret informatio juridica: si vero delictum supponatur publicum, non est communiter ratio procedendi extrajudicialiter.

Hinc Benedictus XV dicit reprehensibilem fore Episcopum qui declararet se deinceps, ex privata tantum scientia, pœna suspensionis animadversurum in clericos quos graviter deliquisse compererit. (*De Synodo*, lib. XII, cap. VIII, nº 6.)

An suspensiones latæ *ex informata conscientia* in casu delicti publici, et ubi nulla ratio urgebat recedendi ab ordine judiciario, sint validæ, controvertitur apud canonistas. Non pauci negant et in patrocinium suæ opinionis, afferunt decisiones S. Congregationis quæ ipsis favere videntur, tametsi rem non definiant¹. Existimamus suspensiones, de quibus agitur esse quidem validas in rigore juris, sed posse irritari a S. Congregatione, si deprehendatur Episcopum abuti suo jure. Validas reputamus, siquidem concilium potestatem ferendi suspensiones *ex informata conscientia* Episcopis concessit sine restrictione, seu limitatione ad casus occultos; imo casus non occultos comprehendere voluisse innuunt hæc verba: *ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen...* Præterea, concilium scopum, quem intendit atque declarat in præmio,

¹ *Thesaur. Resol.*, tom. cxii, pag. 46.

non attigisset limitando decretum ad casus occultos; nam præter quod sæpe non satis constat de publicitate delicti, insuper possunt occurrere plures casus in quibus Episcopus non valeret cohibere malum, sive desint testes qui velint deponere in curia ecclesiastica, sive suborbitura prævideantur gravia scandala, sive alias ob causas. Sapienter proinde demandavit prudentiæ Episcoporum, qui melius norunt hæc rerum et temporum adjuncta, ut determinent, ratione habita circumstantiarum, quonam modo sit magis opportunum procedere, ordine consueto judiciorum, vel extrajudicialiter, id est *ex informata conscientia*, servato semper recursum ad sanctam sedem et jure abusum removendi, si locus sit.

II. Episcopus habere debet probationem certam delicti, et motivum grave, ut procedat extrajudicialiter contra reum.

Eo majori cautione utendum est quod reus non habeat media consueta se tuendi antequam feratur sententia, et Episcopus debeat cum misericordia judicium exercere, et lenitate temperare severitatem. Aliunde, in casu quo reus recurret ad superiorem, necesse est ut de justitia sententiæ constare possit.

Hinc quidam concludunt Episcopum non posse condemnare, si ipse solus testis fuerit delicti, vel si delinquens in colloquio privato suum crimen confessus fuerit, quia hujusmodi probationes valent pro solo Episcopo, et non possunt crimen certum facere apud Sacram Congregationem. Non arbitramur repugnare quin Episcopus, sin ut iudex, saltem quatenus superior et administrator suæ diocesis, procedat contra aliquem, quando, ex scientia privata illum noxium certo cognoverit... Aliunde Episcopus qui se asserit testem ocularem delicti, obtinere potest, pro sua integritate et prudentia in agendo, ut S. Congregatio habeat illius affirmationem pro sufficienti probatione.

III. Servanda est æquitas in præfinitione temporis quo durabit interdictum, et potius inclinandum in benignitatem quam in severitatem. Cæterum, dicere cum nonnullis duo vel tres menses efficere tempus notabile, quod *raro* protrahere decet, est

omnino arbitrarium: res enim tota pendet a natura delicti, a dispositionibus subditi, item a consideratione ordinis publici et necessitate providendi decentiæ status clericalis, ædificationique fidelium. Quamobrem Ecclesia sapienter hæc commisit prudenti arbitrio Episcopi. Verum, si suspensio in tempus diuturnum protrahatur, videaturque privationi tituli æquiparari, in detrimentum clerici beneficiati, Sacra Congregatio intervenire potest ut Episcopus suas rationes sic agendi exponat.

IV. Reliquum est ut ponderentur verba concilii: *Ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen; quomodo libet, etiam extrajudicialiter*, quibus ratio agendi determinatur Episcopis, in prolacione sententiæ ex informata conscientia.

Priora verba indicant qua ratione Prælati procedere debeat extrajudicialiter: illorum sensus est causam qualemcumque, quam in foro suæ conscientiæ Episcopus judicat gravem et sufficientem, ipsi revera sufficere, sive agatur de decencia cultus divini, sive de periculo infamandi ordinem clericalem, sive de delicto; hæc enim cuncta possunt movere Episcopum ut clericos vitæ suspectæ, vel infamatos, arceat, ad tempus, a sacro ministerio, etiamsi forte grave delictum non commiserint coram Deo.

Verba ultima decreti plenam libertatem Episcopo asserunt agendi modo quem magis opportunum arbitrabitur: extra vel intra visitationem diocesis, præviis vel omissis monitionibus et citationibus, scriptis vel viva voce, adhibitis quibusdam judicii ordinarii solemnitatibus et cæteris prætermittis. Quin etiam tam late patent ea verba, ut Episcopus ne teneatur quidem reo declarare causam sententiæ. Decretum concilii haud semel non assequeretur finem intentum, si necessitas urgeret Episcopum causas allegare, quia hujusmodi manifestatio vias aperiret suspicionibus, acerbisque querimoniis in eos quos reus repudaret denunciatores. Benedictus XIV refert decisiones S. Congregationis, quæ nostram interpretationem confirmant; responsum enim ab ea fuit Episcopum posse, ex causa sibi nota,

interdicere tam sacrorum exercitio quam ascensu ad altioris ordinis gradum, « ut neque teneatur causam suspensionis, seu « delictum ipsi reo manifestare. » (Loc. cit., n° 4.)

Utrum suspensiones latæ ex *informata conscientia*, cessent morte Episcopi qui illas tulit, expendemus infra (n° 790).

693. — III. *Utrum et quatenus Episcopus possit extrajudicialiter clericum ab officio remove, vel ad aliud transferre?*

Non agitur de facultatibus ad beneplacitum concessis, quas pro arbitrio superior revocare potest, quoties expedire judicaverit. Quoad officia stabiliter in futurum concessa, distinctione opus est inter ea quæ, licet modo stabili, non in certum tempus concessa, sunt tamen ad nutum revocabilia; et alia quæ sunt inamovibilia.

I. Officia, quæ *manualia* dicuntur, possunt auferri extrajudicialiter, etiamsi revocatio grave nocumentum inductura sit clerico. Ita omnes canonistæ. « Beneficiatus, ait Leurenus, « non potest possidere tale beneficium, nisi pro tempore quo « non fuerit ab eo revocatum; quia solum pro eo tempore fuit « concessum: ergo revocatione facta, non habet jus illud diutius possidendi. Et hinc spoliatus sine causa nullo modo potest « contradicere prælato spoliati; quia nullam in tali spoliatione patitur injuriam: neque recurrere ad superiorem ut « injustitiam repararet, sed, ad summum, ut impediatur malitiosam revocationem. » (*Forum beneficiale*, part. I, quæst. lxxii, n° 2.) — Revocatio igitur ab hujusmodi officiis non excedit fines meræ administrationis; non est necessario adducenda ad forum contentiosum.

II. Alia est ratio officii, et beneficii, inamovibilis jure canonico. Episcopus potest quidem titulari, si intercesserit gravis causa, exercitio officii interdicere suspensione temporaria, quod ex modo probatis certo constat; sed nullatenus valet eum a munere remove, nisi sponte cesserit, vel delicti gravis convictus fuerit, servatis regulis jure canonico statutis.

III. Clericus qui habet officium etiam inamovibile, potest ad aliud transferri, servatis servandis. Est textus juris valde notandus, cap. *Quæsitum*, 5, DE RERUM PERMUTATIONE, lib. III Decret., in quo statuitur: « Si Episcopus causam inspexerit « necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre « personas; ut quæ uni loco sunt minus utiles, alibi se valeant « utilius exercere. »

Canonistæ doctiores qui de illa sanctione juris disseruerunt, non eam interpretantur solummodo de casu quo duo beneficiarii mutuo consenserint in permutandis suis titulis, sed etiam de facultate quam Episcopo tribui sentiunt transferendi clericum ad aliud officium, quando necessitas exposcit. « Episcopi, ait Pirhing, suos subditos, seu clericos ab una ad aliam « Ecclesiam transferre possunt, si justa et rationabilis causa « subsit... » « Episcopus, ait Engel, potest cogere clericum ut « suum beneficium cum altero permutet, si nimirum sit minus « idoneus ad administrandum, si causaverit scandalum in populo, inimicitias et persecutiones patiatur, aut similis aliqua « causa necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ subsit. » Sufficit, juxta Schmalzgrueber, Garcias et alios, ad translationem hujusmodi faciendam, si causa adsit ex parte unius permutantis, et permutatio non sit alteri perniciosa¹.

Ratio a canonistis allegata, quod scilicet beneficia, non clericorum, sed fidelium causa fundata sint, magis urget si de beneficiis agitur quibus annexa est cura animarum, v. g. de parochiis. Ea de re, Episcopus Limburgensis, de quo mox, merito animadvertibat « Episcopum facultate carere non posse, parochum a parochia amovendi, quando illam ad emolumentum « et salutem fidelium amplius administrare non valeat, neque « parochus in tali casu constituto, cæteroquin tamen criminis « non obnoxio, plus postulandi jus esse, quam ut beneficium

¹ Engel. in tit. DE RERUM PERMUT., n° 6; Schmalzgrueber, n° 77; Pirhing in tit. DE TRANSLATIONE EPISCOPI, n. 15; Leurenus, *ibid.*, quæst. 418; Garcias de BENEFICIIS, part. XI, cap. iv, n° 49.

« paris valoris, in quantum fieri potest, sibi conferatur. »

S. Congregatio Concilii decretum dedit, die 19 dec. 1857, quo plene confirmatur nostra sententia Episcopus Limburgensis parochum a sua Ecclesia removendum duxerat, et ad aliam transferendum. Parochum propterea mutaverat quod sua aspera indole, animo flecti nescio, atque inconsiderantia in agendo, a se abalienaverat plerosque incolas loci, adeo ut eum amplius perferre non possent. Nihil cæteroquin objiciebatur de moribus, fidei vitæque integritate. Cum parochus obtemperare detrectaret mandatis Episcopi, et hanc ob causam res utrinque perlata fuisset ad Sacram Congregationem, duo dubia proposita sunt: 1um *an sustineatur decretum amotionis latum a curia episcopali Limburgensi*; 2um *an sint infirmandæ poenæ canonice inflictæ in casu*. Responsum sic habuit: Ad 1um *affirmative*; ad 2um *scribatur Episcopo, ut sacerdotem a censuris absolvat ac rehabilitet, eumque provideat de alia parœcia, seu beneficio redditus æquivalentis*¹.

Clericus qui se injuste læsum reputat sive insufficientia ipsi videantur motiva translationis, sive æquivalens non arbitretur beneficium ad quod translatus est, potest postulare humiliter a suo Prælato restitutionem sui beneficii, vel causam provocare ad judicem superiorem, servato juris ordine, de quo in subsequenti sectione.

694. — IV° *Quid sit, et quam vim habeat, jure seu naturali seu canonico, sententia ab arbitraris pronuntiata?*

I. Arbitri dicuntur personæ idoneæ, a iudicibus distinctæ, quæ sive ex legis præscripto, sive ex partium conventionione, electæ sunt ut circa exortam controversiam, suam sententiam pronuntient. Lex aliquando præcipit ut arbitri a partibus eligantur (n° 669); tunc vocantur *arbitri juris*. Alias assumuntur ex libera partium conventionione, et tunc vocantur *arbitri volun-*

¹ Allegata ex utraque parte coram S. Congregatione, referuntur in *Thesouro Resolutionum S. Congr.*, tom. CXVI, pag. 320-328, 572 et seq.

tarii, aut etiam *compromissarii*, quia ex nulla legis necessitate, sed ex privata duntaxat voluntate et concordii partium compromisso, assumpti sunt.

Eligi generatim possunt in arbitros omnes qui jure non excluduntur. Excluduntur minores viginti annis, excommunicati vitandi quorum societatem refugere jubemur, mulieres. Laici non possunt esse arbitri in causa spirituali, nisi cum Episcopi auctoritate clericis adjunguntur, vel de mandato S. Pontificis arbitrium susceperint. (Cap. *Contingit*, 8, et *Per tuas*, 9, DE ARBITRIS, lib. I Decret.)

Partes eligere valent unum aut plures arbitros; si autem plures, consultum est ut sint impari numero, ut si in suo iudicio forte dissentiant, ratum firmumque habeatur quod a pluribus fuerit definitum.

II. Non in omnibus causis indiscriminatim adhiberi possunt arbitri, sed in negotiis tantum quæ sunt privati arbitrii, quæ scilicet non pertinent ad jus publicum. Quamobrem canonistæ unanimiter excludi dicunt ab arbitrio causam *restitutionis in integrum* (n° 691), causas matrimoniales in quibus de validitate vinculi controvertitur, causas beneficiales, seu super beneficiis conferendis, causas criminales, causas de exemptione Ecclesiæ, congregationis religiosæ, aut alterius qui immediate subicitur Sanctæ Sedi. Hæc requirunt publicam auctoritatem; nec consequenter per compromissum partium expediri possunt, nisi forte superior assensum arbitrio præstiterit.

III. Arbitri suo officio funguntur, quando, auditis partibus, re discussa, suam sententiam pronuntiant de tota controversia, absolvendo aut damnando. Sententiam semel regulariter prolatam immutare non possunt, siquidem res acta est; sed debent ejus executionem relinquere iudici ordinario rei. Ideo suam sententiam non ipsi exsequuntur, quia non habent jurisdictionem fori externi.

A pronuntiatione arbitratorum non appellatur, saltem si sint arbitri voluntarii, ex concordii compromisso partium electi ad

litem finiendam; partes sibimet ipsis imputare debent, si omisso iudice competenti, adire voluerint arbitrum, eumque minus sapientem elegerint.

695. — Vº *Quid sit transactio; quem effectum operetur?*

I. Transactio est actus extrajudicialis quo lis incepta dirimitur, aut lis movenda præcavetur. Definitur apud canonistas: *Pactum de re dubia ac lite incerta, quo aliquid datur aut promittitur, ut litigantium alter litem deserat.* Duo proinde in omni transactione necessario includuntur: 1º quod fiat de re dubia, seu lite incerta; 2º quod hinc inde aliquid detur, retineatur, promittatur, seu remittatur. Si pars transigens certo sciat nullum sibi jus competere; si lis definita fuerit, in sciiis partibus, per sententiam juridicam, quæ nemine appellante, in rem judicatam transierit, non valet transactio, et quod ab altera parte datum fuit, restitui debet.

II. Fas est transigere de rebus dubiis, et litibus incertis, exceptis tantum causis de quibus transactio jure prohibita noscitur. Transigi non potest, v. g., in causa matrimoniali, quia hujusmodi causa non aliter quam secundum legem divinam et sanctiones canonicas definienda est; nec in causa beneficii in qua remitteretur jus spirituale ea conditione ut obtineretur res temporalis, aut vice versa, quia pactum istiusmodi labe simoniaca infectum est. (Cap *Super eo*, 7, DE TRANSACTIONIBUS.) Aliter dicendum si in transactione detur spirituale pro spirituali; tunc enim cessat ratio simoniæ; v. g. si exorta lite inter duos parochos de jure spirituali subjectionis, seu jurisdictionis in partibus confinibus parochiarum, mutuo consensu utriusque transactio fiat.

III. Effectus proprius transactionis, si fiat bona fide, secluso quovis dolo, est imponere finem litibus motis aut movendis, adeo ut res finita censeatur, nec possit revocari, aut pactum rescindi, nisi de mutuo partium consensu. Ita omnes canonistæ, qui exinde dicunt transactionem parere exceptionem litis finitæ.

An vero, et quousque transactio facta a curatoribus Ecclesiarum, seu a Prælatiis in rebus ipsis commissis, obliget successores, quæstio est. « Successor in dignitate vel officio, ait Engel, « regulariter non aliter tenebitur stare pacto vel transactioni sui « antecessoris, quando exinde sibi vel Ecclesiæ præjudicium « generatur, quam si pactum illud cum auctoritate superioris « factum sit: res enim inter alios acta aliis obesse non debet. « Neque hic successor habet causam vel titulum a suo antecessore, sicut hæres, sed a collatione aut institutione collatoris, « seu superioris. » (Engel, in tit. DE TRANSACTIONIBUS, nº 17.) Hinc transactio facta, v. g., inter duos parochos vicinos, sine auctoritate Episcopi, est personalis, non realis, ut ita dicam: illos obligat ad invicem, non ipsum beneficium parochiale afficit, nec in successores protenditur.

